

Crkva i dijalog sa suvremenim svijetom — jedanput drugačije

Ladislav NEMET

Sažetak

S naslovom Crkva i dijalog sa suvremenim svijetom — jedanput drugačije, ovaj članak želi predstaviti rad Svete Stolice pri međunarodnim organizacijama sa sjedištem u Beču. Poslije kratkog uvoda u našu temu članak je podijeljen na četiri dijela. U prvom dijelu predstavljene su važnije međunarodne organizacije sa sjedištem u Beču, u čijem radu Sveta Stolica aktivno sudjeluje. Također u ovom dijelu članka definirat će se pojam Svete Stolice kao suverenog subjekta na međunarodnoj diplomatskoj i političkoj sceni. Drugi dio je posvećen važnijim karakteristikama nazočnosti Svete Stolice u međunarodnim organizacijama a na pitanje zašto Sveta Stolica sudjeluje u radu tih organizacija u Beču odgovorit će se u sljedećem — trećem — dijelu naših refleksija. Posljednji dio članka predstaviti će važnije oblasti od posebnog interesa za Svetu Stolicu u međunarodnim organizacijama.

Uvod

U svojoj želji za stvaranjem jednog ljudskijeg i boljeg društva Sveta Stolica aktivno sudjeluje u zbivanjima suvremenog svijeta te vodi svestran dijalog s njegovim različitim segmentima. Ovaj dijalog odnosi se i na takozvane nove areopage našeg svijeta.

Pojam »novi areopagi« prvi put pojavljuje se u enciklici *Redemptoris missio* pape Ivana Pavla II.¹ U kontekstu opisa stanja u suvremenoj kulturi Papa ističe nekoliko polja, koja su poseban izazov za evangelizaciju: sredstva društvenog pripočivanja, svijet komunikacije, znanosti i znanstvenog istraživanja, međunarodni odnosi, zalaganje za mir, za solidarnost, zaštitu okoliša te nazočnost u međunarodnim organizacijama.²

U Apostolskom pismu *Tertio millennio adveniente* — *Nadolaskom trećega tisućljeća* nalazimo kratku opasku, koja govori o istoj temi, te konstatira da »danas postoje mnogi 'areopagi' i prilično različiti: to su široka polja suvremene civilizacije

1 Usp. Ivan Pavao II, *Redemptoris Missio*, Zagreb: KS, 1991, br. 37, c.

2 Isto.

i kulture, politike i ekonomije».³ I u prvom i u drugom dokumentu Papa je, vidjevši potrebu dijaloga s ovim suvremenim areopazima, izrazio želju da bi Crkva bila nazočna i u ovim poljima našega svijeta.

Ovaj će članak predstaviti nazočnost i djelovanje Katoličke Crkve, točnije rečeno njezina vrhovnog tijela, Svete Stolice, u radu međunarodnih organizacija i to konkretno s institucijama koje imaju svoje sjedište u Beču. Takvo ograničenje teme je uvjetovano činjenicom da je autor ovog članka upoznat s konkretnim radom Svete Stolice pri međunarodnim organizacijama u glavnom gradu Austrije.⁴

Članak je podijeljen u četiri dijela. Nakon uvoda slijedi prvi dio, gdje se pokušava definirati pojam Svete Stolice te predstaviti organizacije s kojima Sveta Stolica uže surađuje u Beču. Osebnost nazočnosti Svete Stolice među državama i međunarodnim organizacijama bit će tema drugog dijela ove studije. U trećem dijelu traži se motivacija djelovanja Svete Stolice u međunarodnim organizacijama, a u četvrtom se kratko obraća pozornost na najvažnija polja interesa Svete Stolice u radu tih organizacija.

1. Sveta Stolica i međunarodne organizacije

Sveta Stolica kao subjekt u međunarodnoj politici i društvu nije istoznačna sa suverenom državom Vatikan (Stato della Città del Vaticano), gdje Papa živi i gdje se nalaze i glavni uredi katoličke Crkve.⁵ To su dva različita entiteta, iako u jako bliskim odnosima. Sveta je Stolica suvereni vladar Vatikana. Izrečeno je važno i za Svetu Stolicu i za državu Vatikan, tj. njihov međunarodni suverenitet. Međutim, niti suverenitet Vatikana niti Svete Stolice nije utemeljen na obilježjima klasične državnosti: određeni teritorij, stalno stanovništvo, državni ustroj i sposobnost uspostavljanja odnosa s drugim državama. Sveta Stolica posjeduje suverenitet moralnog i pravnog lica na međunarodnoj sceni zahvaljujući njezinom vlastitom shvaćanju, koje se razvijalo već višestoljetnom tradicijom, a konkretnu, pravnu definiciju dobilo je u Lateranskom konkordatu (članak 24 Konkordata) između Svete Stolice i Italije godine 1929.,⁶ te na općem priznanju njezine faktične nazočnosti i moralno-duhovne uloge u svijetu. O tom svjedoči i činjenica da je Sveta Stolica

3 Usp. Ivan Pavao II, *Tertio Millennio Adveniente — Nadolaskom trećega tisućljeća*, Zagreb: KS, 1994, br. 57.

4 Važno je pripomenuti na početku ovog članka da su stavovi izraženi u ovoj raspravi privatne refleksije katoličkog teologa, temeljene na različitim, općedostupnim dokumentima.

5 Pitanje razlike i odnosa između Svete Stolice i države grada Vatikana usporedi: H. F. Köck, *Die völkerrechtliche Stellung des Heiligen Stuhls. Dargestellt an seinen Beziehungen zu Staaten und internationalen Organisationen*, Berlin: Duncker & Humboldt, 1975, 13–16 i 148–149.

6 Usp. J. L. Tauran, *Aide-Memoire: Considérations sur le mode de participation du Saint Siège à la Conférence sur la Sécurité et la Coopération en Europe, Ossevarote Romano* (francusko izdanje) 4 août 1992, 2; A. Casaroli, *La Santa Sede e l'Europa. Conferenza presso l'Istituto di Studi di Politica Internazionale a Milano*, u: G. Rulli, *Per un'Europa senza frontiere. Da Yalta a Helsinki*, Roma: Adnkronos, 1985, 247–264, ovdje 262–263.; H. F. Köck, *nav. dj.*, 136–137.

između 1870. i 1929. godine bila priznata i cijenjena kao važan čimbenik na međunarodnoj sceni, i kao takva sudjelovala je na mirovnim konferencijama i održavala diplomatske odnose s nekoliko država, iako ona sama nije posjedovala nikakav teritorijalni suverenitet. Potvrdom priznanja suvereniteta Svete Stolice jest i činjenica to što ona održava bilateralne diplomatske odnose sa 172 države.⁷

Sveta je Stolica naziv koji se rabi u međunarodnom i crkvenom pravu već stoljećima, a pod kojim se razumijeva središnje tijelo uprave cijelom Katoličkom Crkvom. Crkveno pravo u Kodeksu ovako definira Svetu Stolicu: »Apostolska Stolica ima svojstvo moralne osobe na moći božanskog prava.« (CIC 113 1.) Apostolska ili Sveta Stolica (nazivi se mogu rabiti sinonimno) obuhvaća ne samo Papu, nego i Državno tajništvo, Vijeće za javne poslove i druge ustanove Rimske kurije (CIC 361).⁸

Kao glavno tijelo upravljanja sveopćom (Katoličkom) Crkvom, Sveta je Stolica suvereni član međunarodne zajednice. Njezin suverenitet mogli bismo označiti ili opisati uz pomoć tri pridjeva: on je religijskoga, duhovnoga i univerzalnoga značaja.⁹

Važnije međunarodne organizacije sa sjedištem u Beču s kojima Sveta Stolica aktivno surađuje kao član ili promatrač su ove: Ured Ujedinjenih naroda u Beču, Međunarodna agencija za atomsku energiju (IAEA), Organizacija ujedinjenih naroda za industrijski razvoj (UNIDO), Organizacija za potpunu zabranu nuklearnih testova (CTBTO) te Organizacija za europsku sigurnost i suradnju (OESS).

Organizacija Ujedinjenih naroda ima prema najnovijim statističkim podacima 188 država članica i dvije države s posebnim statusom promatrača: Svetu Stolicu i Švicarsku.¹⁰ Sveta je Stolica dobila ovaj status razmjenom službenih pisama između državnog tajnika Svete Stolice kardinala A. Cicognania od 21. ožujka 1964. te generalnog tajnika Ujedinjenih naroda U Thanta od 6. travnja iste godine.

Naravno, mora se isto tako kazati da je Sveta Stolica bila već i ranije nazočna u međunarodnim organizacijama, osobito što se tiče Ujedinjenih naroda. Od samih početaka organiziranja tog međunarodnog tijela Sveta je Stolica aktivno sud-

7 O diplomatskim odnosima Svete Stolice s državama i sudjelovanju u međunarodnim organizacijama usporedi: http://www.vatican.va/roman_curia/secretariat_state/documents/rc_seg-st_20010123_holy-see-relations_en.html/.

8 O pravnom značenju ovih kanona, usp. K. Lüdicke (Hrsg.), *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, Münster: Ludgerus Verlag, 1985, CIC 113 i CIC 361.

9 Usp. Paolo VI, *Allocutio*, 22. Iunii 1973, *AAS LXV* (1973), 388–389.; G. Rulli, *La Santa Sede e l'ONU*, *Civiltà Cattolica* III (1989), 154–158, ovdje 155.; J. Joblin S. I., *Il ruolo internazionale della Santa Sede*, *Civiltà Cattolica* III (2000), 158–162, ovdje 160.

10 Usp. Ministry of Foreign Affairs and Trade, New Zealand, *United Nations Handbook 2000*, Wellington: Printlink Ltd., 2000, 18 i 352. Što se tiče Švicarske, vodeće političke snage u toj državi traže ulazak ove zemlje u punopravno članstvo Ujedinjenih naroda. U tom smislu se priprema referendum, koji bi se morao održati do kraja 2003. Posljednji referendum na ovu temu u Švicarskoj održan je 1989. godine; većina Švicaraca je tada bila protiv članstva u Ujedinjenim narodima (usp. Nicht weiter in Absichts stehen, *Die Tagespost*, 9. prosinca 2000, 1.)

jelovala u njezinu radu, želeći i tako pridonijeti stvaranju sigurnijeg i humanijeg svijeta, gdje će vladati mir, pravednost i sigurnost za sve narode i pojedince.¹¹

Status promatrača nosi sa sobom neka prava, ali isto tako i određene obaveze. Sveta Stolica, zahvaljujući ovom statusu, može sudjelovati u javnim raspravama, može iznijeti svoje mišljenje o najvažnijim temama, o kojima se raspravlja za vrijeme plenarnih susreta i u različitim povjereništvima i radnim skupinama. Kontaktima s predstavnicima država–članica Ujedinjenih naroda i Vijeća sigurnosti ona može zasigurno konkretno utjecati na donošenje nekih odluka. Međutim, kao promatrač, Sveta Stolica ne može sudjelovati u radu Vijeća Sigurnosti.

Sveta Stolica, kao i svaki član te organizacije pridonosi svojim financijskim sredstvima da bi Ujedinjeni Narodi mogli funkcionirati prema vlastitim planovima i potrebama izazova suvremenog svijeta.¹²

Od organizacija, koje djeluju unutar Ureda Ujedinjenih naroda sa sjedištem u Beču, s kojima Sveta Stolica uže surađuje (što ne isključuje i neke druge organizacije) treba spomenuti Međunarodni centar za prevenciju kriminala (CICP) i Program kontrole droga Ujedinjenih naroda (UNDCP), koji djeluju u okviru Ureda za kontrolu droge i prevenciju kriminala (ODCCP), Komisiju za narkotike (CND) te Međunarodno vijeće za kontrolu narkotika (INCB).

Ovdje treba napomenuti i to da nisu svi zadovoljni sa statusom promatrača, koji Sveta Stolica ima u Ujedinjenim narodima, pa se mogu čuti i glasovi, kako bi se taj poseban status promatrača Svete Stolice morao ukinuti. Skupina nizozemskih političara pokušala je organizirati pokretanje legalnih akcija radi ukidanja tog statusa Svete Stolice, međutim nije uspjela u svojim nakanama. Američki je pak Kongres potvrdio nužnost nazočnosti Svete Stolice kao suverenog partnera na međunarodnoj sceni.¹³ Slobodno se može konstatirati da nezavisno od svih tih glasova, Sveta je Stolica i dalje uvaženi član međunarodnog političkog i diplomatskog svijeta.

Od posebne važnosti za Svetu Stolicu je njezin rad u Organizaciji za europsku sigurnost i suradnju (OESS; do 1. siječnja 1995. ta se organizacija zvala KESS). Kao jedna od 35 država osnivača ove institucije Sveta je Stolica punopravan član OESS–a.¹⁴ Odluku o članstvu i aktivnom sudjelovanju u radu ove organizacije donio je osobno papa Pavao VI., a svoju je odluku obrazložio i u govoru održanom pred zborom kardinala 22. lipnja 1973.¹⁵

11 Usp. G. Rulli, *La Santa Sede e l'ONU*, 154.; H. F. Köck, *nav. dj.*, 729–732.

12 Prema proračunu Ujedinjenih naroda Sveta Stolica bi trebala ove godine platiti 0,001 % od sveukupnog proračuna Organizacije (usp. Ministry of Foreign Affairs and Trade, New Zealand, *United Nations Handbook 2000*, 352.)

13 Usp. Razgovor novinara s Mons. J. L. Tauranom u *La Croix* od 15. rujna 2000. O problematiki pravnog statusa i značaja Svete Stolice pri međunarodnim organizacijama usporedi: H. F. Köck, 16–17. Sustavna kritika pravnog statusa Svete Stolice pri međunarodnim organizacijama, a osobito pri Ujedinjenim narodima, može se naći na internet adresi: <http://www.crlp.org/holysee.html>.

14 Usp. G. Rulli. *Per un'Europa senza frontiere. Da Yalta a Helsinki*, 17 s.; U. Fastenrath, *KSZE/OSZE. Dokumente der Konferenz über Sicherheit und Zusammenarbeit in Europa*, Neuwied und Kriefftel: Luchternhand, 2000, XX–XXI.

15 Usp. Paolo VI, *Allocutio*, 22. Iunii 1973, 388–389.

Zanimljivo je pripomenuti da je upravo papa Pavao VI. privedo kraju pregovore s Ujedinjenim narodima o prijamu Svete Stolice u tu organizaciju i da je on u svom pismu od 7. prosinca 1967. godine proglasio 1. siječanj kao Međunarodni dan mira.¹⁶

2. Osebnost nazočnosti Svete Stolice u međunarodnim organizacijama

Ono što ulogu i značaj Svete Stolice osobito obilježuje u njezinoj nazočnosti i djelovanju u međunarodnim organizacijama izvire iz njezine najdublje želje za »političkom nepristranošću« u svim pitanjima koja su na dnevnom redu tih međunarodnih organizacija a važna su za suvremeni svijet. »Politička nepristranost« u slučaju Svete Stolice ne znači političku nezainteresiranost za probleme suvremenog svijeta, nego poduzimanje svih mogućih djelovanja s nakanom traženja rješenja za neko pitanje ili goruće probleme, ali bez miješanja i sudjelovanja u donošenju izrazito političkih odluka.

Što to konkretno znači, mogli bismo ilustrirati na načelima sudjelovanja Svete Stolice u radu OESS-a u Beču. Ta su načela bila predstavljena za vrijeme pripremnih razgovora za Konferenciju za sigurnost i suradnju u Europi, koja je održana u Helsinkiju 1972. i 1973. godine, te potvrđena nekoliko godina kasnije, točnije 1992. godine, kada se značaj ove Organizacije prilično promijenio.

U Helsinkiju, u konzultacijama godine 1972. i 1973., koje su imale zadaću pripremiti Prvu konferenciju za europsku sigurnost i suradnju, predstavnik Svete Stolice, pronuncij G. Zabkar, jasno je predstavio stajalište i shvaćanje Svete Stolice. Prema njemu, zbog svog specifičnog, duhovnog značaja, Sveta Stolica želi izraziti svoje mišljenje i podići svoj glas o svim onim pitanjima koja dotiču cijelu ljudsku obitelj i svijet, i koja, osim čisto političkog značaja, imaju i jasnu moralno-duhovnu odrednicu. Pitanje mira, razvoja i razoružanja u Europi su zacijelo takva pitanja, jer imaju ne samo političko-vojne ili gospodarstvene nego isto tako i moralno-duhovne opsege.

Ovo shvaćanje osobno je potvrdio papa Pavao VI. nekoliko mjeseci poslije, kada je u govoru Kardinalskom zboru potvrdio razlog sudjelovanja Svete Stolice u pripremnim razgovorima za KESS: nije dovoljno samo poticati druge na djelovanje u tom pravcu (postizanju mira), nego je još važnije biti u toj organizaciji i osobnom nazočnošću utjecati na tijek traženja i donošenja odluka glede mira.¹⁷

Za vrijeme svoje intervencije 28. studenoga 1972. mons. Zabkar je također napomenuo da će se Sveta Stolica suzdržati pri donošenju onih odluka koje su izrazito političke naravi. Pri takvim odlukama Sveta će Stolica biti apsolutno nepristrana, tj. neće biti niti za jednu stranu već će se redovito suzdržavati pri donošenju odluka.

16 Usp. Papst Paul VI, *Botschaft zum Weltfriedenstag*, Vatikanstadt: Libreria Editrice Vaticana, 1967.

17 Usp. Paolo VI, *Allocutio*, 22. Iunii 1973, 389; Usp. isto G. Rulli, *Per un'Europa senza frontiere. Da Yalta a Helsinki*, 108.

U vezi s donošenjem odluka u OESS–u važno je pripomenuti da se one donose samo konsenzusom. To znači da sve države moraju biti suglasne s odlukom. Ako neka država nije suglasna a nije niti protiv odluke, tada se ona može suzdržati pri donošenju odluka, ali u tom slučaju mora jasno izložiti svoje stajalište da ne želi preusmjeriti proces ili skrajnji ishod prihvaćanja odluke. Međutim, suzdržati se od sudjelovanja pri donošenju odluka konsenzusom može značiti isto tako podržavanje protivnog stajališta od onoga što konsenzus želi izričito predstaviti. Sveta je Stolica u toku pripremnih razgovora precizirala da se u takvim slučajevima njezina suzdržljivost ne smije tumačiti niti kao potvrda onog stajališta, koje bi bilo protivno sadržaju konsenzusa, niti kao odbacivanje dane odluke, niti kao onemogućivanje samoga procesa donošenja odluka. Ta suzdržljivost jednostavno želi izraziti osebujno stajalište i nazočnosti Svete Stolice u toj međunarodnoj organizaciji, a ta se nazočnost može izraziti — kao što je to već napomenuto na početku ovoga članka — univerzalnošću, duhovnom i religijsko–moralnom osebujnošću.¹⁸

Na rubu naših razmatranja treba svakako napomenuti da su visoki predstavnici članica–država KESS–a modificirali pravo konsenzusa za vrijeme Praške sjednice Savjeta ministara te organizacije, održane od 30. do 31. siječnja 1992. godine, i uveli načelo »konsenzus minus jedan«. Prema tom načelu, Savjet visokih predstavnika (predsjednici vlada, predsjednici država ili ministri vanjskih poslova) članica KESS–a, može poduzeti konkretne akcije političkog značaja protiv jedne države članice i protiv volje te države. Te će se akcije primjenjivati izvan teritorija dotične države. Do takve odluke može se doći samo u slučaju teških, dokumentiranih i ponovljenih kršenja načela KESS–a u dotičnoj državi.¹⁹

Stajalište Svete Stolice u vezi s njezinim radom u KESS–u bilo je potvrđeno i 1992. godine, kada se situacija u Europi promijenila i kada je Organizacija počela sudjelovati u mirovnim misijama. U vezi s donošenjem odluke o slanju mirovne misije KESS–a u Nagorno Karabah, mons. J. L. Tauran, tajnik Svete Stolice za odnose s državama (ministar vanjskih poslova), poslao je pismo tadašnjem predsjedatelju Savjeta ministara KESS–a, J. Dienstbieru o odnosu Svete Stolice prema uspostavljanju misija te organizacije te prema procesu donošenja odluka u samoj Organizaciji. U tom je pismu još jedanput izričito potvrđena osobita narav Svete Stolice kao suverenog čimbenika na europskoj i svjetskoj diplomatskoj i političkoj sceni.²⁰

Ta nepristranost i suzdržljivost Svete Stolice ima još jedan dodatan razlog: ona nije predstavnik samo jedne određene skupine, bila ona mala i velika, pa čak ni jednoga kontinenta (kao u ovom slučaju Europe), na kraju krajeva niti samo katolika–kršćana, nego svih ljudi.

18 Usp. G. Rulli, *nav. dj.*, 19–21.

19 Usp. A. Bloed (ed.), *The Conference on Security and Co-operation in Europe. Analysis and Basic Documents 1972–1993*, Dordrecht: Kluwer, 1993, 832. To je načelo bilo primijenjeno samo jedanput u dosadašnjoj povijesti Organizacije, i to protiv Jugoslavije zbog zločina u Bosni i Hercegovini, odlukom Savjeta ministara za vrijeme susreta u Helsinkiju, od 6. do 12. svibnja 1992.

20 Isto, 941.

3. Motivacija djelovanja Svete Stolice u međunarodnim organizacijama

Koja je zapravo pozitivna motivacija sudjelovanja Svete Stolice u međunarodnim organizacijama?

Svaka država koja sudjeluje u radu međunarodnih organizacija, sigurno želi potvrditi općeljudsku težnju za jednim pravednim svijetom, koji živi u miru i solidarnosti, surađujući sa svim naprednim ljudima naše ljudske obitelji. To je zasigurno prvotna svrha djelovanja svake države na međunarodnom planu; to je ono što bi se moglo nazvati kao traženje, pronalaženje i obrana zajedničkog dobra cijele ljudske obitelji. Drugim riječima, značilo bi to stvaranje takvog svjetskog poretka u kojemu bi svi narodi i svi pojedinci mogli živjeti u miru i suradnji, odnosno u državama s pravnim sustavom i dostojno čovjeka.

Osim toga prvotnog cilja svaka država, koja aktivno sudjeluje u radu međunarodnih organizacija, brani svoju predodžbu o zajedničkom dobru i svoj pravni sustav kako je on preciziran i potanko predstavljen u sveukupnom pravnom poretku pojedine države. U tom smislu svaka država brani svoj suverenitet, svoj identitet (iako suradnja u međunarodnim organizacijama može dovesti do ograničenja apsolutne slobode i suvereniteta jedne države, za što je primjer i integracijski proces država Europske zajednice). Obrana suvereniteta i vlastitog identiteta može značiti i obranu vlastitih interesa, koji — gledajući objektivno i nepristrano — ne moraju biti uvijek i interesi drugih država ili čak i općenito shvaćenog zajedničkoga dobra cijele ljudske obitelji.

Suradnja i sudjelovanje u radu međunarodnih organizacija može dovesti do stvaranja grupa i grupacija motiviranih različitim interesima ili zajedničkim težnjama, vrijednostima. Tako se, na primjer, neke države udružuju na temelju povijesnih, gospodarskih, kulturalnih ili čak i religijskih srodnosti i afiniteta. Takvi savezi zasigurno potvrđuju teoriju politologa S. Huntingtona da se suvremeni svijet sve više organizira prema kulturnim ili civilizacijskim načelima ili kriterijima.²¹ Njegova teorija tumačenja svjetskih zbivanja rabi paradigmu civilizacijskih srodnosti kao temeljno načelo budućih svjetskih napetosti i stvaranja novih saveza. Prema toj paradigmi, buduća geopolitička karta svijeta organizirat će se prema načelima srodnosti ili napetosti i neprijateljstva među civilizacijama (u širokom smislu riječi sve one vrijednosti, koje odlučujuće djeluju na svijest dane grupe ili naroda, ili grupe naroda). Kako to njegova teorija predviđa, do sukoba i ratova dolazit će ne zbog kolonizatorskih težnji velikih sila, ili gospodarskih uzroka, nego zbog kulturnih napetosti i nerazumijevanja.²² Da je njegova teorija i paradigma shvaćena ozbiljno, svjedoči i odluka Ujedinjenih naroda da se godina 2001. proglasi »godinom dijaloga između civilizacija«.²³

21 Usp. S. P. Huntington, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, New York: Touchstone, 1996, 36 s.

22 Isto, 20.

23 Usp. <http://www.un.org/Dialogue/>.

Sveta Stolica, isto kao i drugi međunarodni čimbenici, rabi taj način traženja istomišljenika u rješavanju problema i pitanja, koja su na dnevnom redu različitih međunarodnih organizacija u Beču. Temeljna motivacija djelovanja Svete Stolice je zaista posebne naravi. Ta se motivacija ne može opisati kao obrana vlastitog pravnog sustava, niti obrana Katoličke Crkve diljem svijeta (u užem smislu riječi), niti kao traženje vlastitih interesa. Djelovanje Svete Stolice je motivirano njezinom dubokom željom i težnjom predstaviti pravu i integralnu sliku čovjeka, njegova mjesta i uloge u stvorenom svijetu; braniti dostojanstvo života u svim njegovim stadijima i to sve prema istinama i shvaćanjima, koja izvire iz Objave i žive Tradicije. Sveta Stolica u najdubljem smislu riječi traži dobro čovjeka kako je to Bog predvidio, i zbog toga ona ispunjava ulogu moralnog ili etičkog glasa ljudske obitelji (iako ona naravno nije jednim glasom ljudske obitelji u tom smislu). Papa Pavao VI. je u svom govoru u New Yorku, 5. listopada 1965., u Ujedinjenim narodima rekao: »Mi smo eksperti u čovječnosti!«²⁴

Ta njezina motivacija želi biti na dobrobit cijele ljudske obitelji. Ona je, dakle, univerzalne naravi. Zato i mora paziti na to da njezino stajalište o svim značajnim pitanjima i problemima današnjice ne bi bilo važno samo za neke grupe, grupacije, kulturno–političke ili društvene čimbenike, nego općenito za dobrobit cijele ljudske obitelji. Osobito se to odnosi na djelovanje Svete Stolice u kriznim situacijama, pogotovo kad je riječ o ratu. Tu ona podiže svoj glas u ime svih ljudi koji su zahvaćeni ratom ili uvućeni u ratna djelovanja. Jasno se to vidjelo za vrijeme rata u zemljama bivše Jugoslavije, prvo u Sloveniji, zatim u Hrvatskoj i, napokon, ratu u Bosni i Hercegovini.²⁵

Baš zbog takvoga stava Svete Stolice, ona može aktivno preuzeti na sebe ulogu posrednika u raznim kriznim, osobito u ratnim situacijama. Ukratko pripominjemo da je uloga Svete Stolice bila zapažena u pokušaju mirnog rješavanja kosovskog problema u proljeće g. 1999., kada je Papin tajnik za odnose s državama (ministar vanjskih poslova), mons. Tauran, posjetio Beograd i predsjednika Miloševića, pokušavajući u zadnjem trenutku dovesti do mirnog rješenja kosovske krize.

4. Područja od posebnog interesa za Svetu Stolicu u međunarodnim organizacijama

a) Prava čovjeka, osobito djece i žene

U svom pismu sudionicima Konferencije OESS-a u Helsinkiju 1992. godine mons. Tauran je obrazložio razlog djelovanja Svete Stolice u toj organizaciji riječima: »Cilj nazočnosti Svete Stolice u toj organizaciji je uvijek bio promicanje do-

24 Usp. Paolo VI, Speech at the United Nations on 4 October 1965, na Internet adresi: www.vatican.va/holy_father/paul_vi/speeches/.

25 Usp. M. Agnes (ed.), *Crisis in Yugoslavia. Position and Action of the Holy See*, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 1992; idem., *The Action of the Holy See in the Bosnian Conflict*, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 1994. Tu su sadržani sve važnije intervencije Svetog Oca i drugih članova rimskih kongregacija i tajništva u vezi s ratom u bivšoj Jugoslaviji.

stojanstva ljudske osobe te prava naroda. Poznato je da je Sveta Stolica imala značajnu ulogu u uključenju u deset temeljnih načela Helsinškog ugovora iz 1975. godine, načelo koje zahtjeva poštovanje ljudskih prava i temeljnih sloboda, uključujući slobodu misli, savjesti, religije ili uvjerenja (osmo načelo završnog dokumenta u Helsinkiju).²⁶

U duhu tog načela zalaganja za slobodu i dostojanstvo svake osobe, Sveta je Stolica aktivno sudjelovala u izradi Konvencije o transnacionalnom kriminalitetu, te u dva protokola koja su povezana s njim: jedan je protokol o sprječavanju, suzbijanju i kažnjavanju trgovine ljudima, osobito ženama i djecom, a drugi protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom. Upravo zbog zalaganja i Svete Stolice i njezine suradnje s nekoliko država različitih političkih sustava i svjetonazora, uspjelo se u završnom tekstu oba protokola osigurati pravo žrtava krijumčarenja i trgovine ljudima. U žrtava trgovine ljudima, osobito ženama i djecom, poslije dugotrajnih rasprava prihvaćeno je načelo da je trgovanje ljudima uvijek prijestup, koji dane države ne smiju dopuštati, te da počinitelji takvih krivičnih djela, trgovci ljudima, jedini snose krivičnu odgovornost za trgovinu, čak i onda kada su žrtve trgovanja dale pristanak na krivično djelo. Tu se htjelo potvrditi načelo da nitko neće prodati sebe u ropstvo, ako nije bio prevaren, prodat ili doveden do takvog neljudskog stanja da je morao dati pristanak na takvo djelo.²⁷

b) *Mir u svijetu*

Sveta je Stolica u tom području svjesna svoje ograničene mogućnosti djelovanja, ograničenosti koja izvire iz nekih objektivnih razloga (neraspolaganje vojskom i tehničkim sredstvima), ali još više iz njezine odlučnosti nuditi drugačiju pomoć u procesima mirnog rješavanja sukoba među narodima. Ona želi podsjetiti u svakoj situaciji sve države u okviru Organizacije, pa i cijelog svijeta, na ona načela koja bi morala rješavati odnose među državama.²⁸

U okviru svog djelovanja za mir Sveta je Stolica brzo shvatila da se poslije Drugog svjetskog rata treba uključiti u sva ona nastojanja koja će dovesti do isključivo mirnodopskog rabljenja nuklearne ili atomske energije. Zato je i bila jedan od osnivača Međunarodne agencije za atomsku energiju, koja djeluje u sklopu Ujedinjenih naroda. Njezina uloga u toj Agenciji ima veliko moralno značenje i zbog toga je cijenjena od država, neovisno o ideološkom ili političkom opredjeljenju ili pak sustavu takvih država. Osim normalnog sudjelovanja u radu IAEA, Sveta je Stolica od početaka te Organizacije pri svakoj Generalnoj konferenciji organizirala Svetu misu, na koju su bili pozvani svi delegati, sudionici na konferenciji. Tako je to počelo g. 1955. u Ženevi, kada su za vrijeme susreta od 8. do 20. kolovoza predstavnici država dogovorili osnivanje IAEA, pa sve do posljednje konferencije

26 Usp. Tauran, Aide-Memoire: *Considérations sur le mode de participation du Saint Siège à la Conférence sur la Sécurité et la Coopération en Europe*, 3.

27 O ulozu Svete Stolice u donošenju tih protokola usporedi: <http://www.uri.edu/artsci/wms/hughes/catw/>.

28 O zalaganju Svete Stolice za mir u svijetu kao o jednoj od glavnih tema njezina djelovanja na međunarodnoj sceni, usporedi: G. Rulli, *Per un'Europa senza frontiere. Da Yalta a Helsinki*, nav. dj., 106.

koja je održana u Beču, od 18. do 23. rujna 2000. Treba napomenuti da predstavnici gotovo svih država redovito sudjeluju na tim sv. misama, neovisno o političkom i ideološkom načelu. A bilo je tako i za vrijeme najvećih političkih kriza u vrijeme hladnog rata.

Svjesna istine da mir ne znači samo vrijeme bez rata i ratnih djelovanja, nego da je to Božji dar, koji treba izgrađivati i neprestano učvršćivati i svjesnim ljudskim djelovanjem, Sveta Stolica sudjeluje kao članica u radu Međunarodne organizacije za industrijski razvoj Ujedinjenih naroda. Ta Organizacija ima zadaću podupiranja sustavnog razvoja siromašnijih država, osobito najsiromašnijih i najzaduženijih od njih. Solidarnost među narodima ima prvotno značenje za osiguranje mira u svijetu i među narodima.²⁹

c) Religijske slobode i obrana religije kao integralnog dijela ljudske kulture i ljudskog duha

Od samih početaka sudjelovanja u radu pripremnih dokumenata i konferencija za Helsinški skup g. 1975., Sveta se Stolica dosljedno zalagala za dostojanstvo ljudske osobe, njezina prava i slobode, osobito slobode vjere, savjesti i uvjerenja, kao što je već prije spomenuto. U različitim istupima i govorima delegacija Svete Stolice je polučila — u suradnji s državama takozvanog Zapadnog svijeta — da se u završnom aktu Helsinške konferencije g. 1975., u osmom načelu suradnje i sigurnosti u Europi, našla opaska o ljudskim slobodama, i to osobito o religijskim slobodama, slobodi savjesti i osobnih uvjerenja. Sveta Stolica ostala je vjerna svojim načelima, te ja na svim susretima ili konferencijama Organizacije za europsku sigurnost i suradnju aktivno promicala i branila malo prije spomenute ideale.

Ono što je osobito bilo na srcu delegacije Svete Stolice na svim tim susretima i u svim njezinim intervencijama, mogli bismo kratko sažeti ovako: poštovanje religijskih sloboda pojedinaca i pravo pojedinaca da se organiziraju u zajednice, pravo na slobodu prakticiranja religije, pravo pojedinaca i religijskih zajednica da slobodno mogu prihvaćati i skupljati financijske darove i pomoć. Naravno, Svetoj Stolici nikada nije bilo važno samo mrtvo slovo na papiru, nego je uvijek jasno govorila da se ta prava moraju i oživotvoriti, a ne samo potpisati. Svaka država mora omogućiti i osigurati slobodno ispovijedanje vjere riječju, djelima i u nužnoj fizičkoj slobodi.³⁰

Prava i slobode građana mogu biti i te kako kršena ako se o njima često ne govori ili ako se ona iznose samo u negativnom kontekstu i osvjetljenju. Za vrijeme 8. susreta ministara vanjskih poslova članica OEES-a u Beču, u studenom 2000., mons. Tauran je, kao tajnik Svete Stolice za odnose s državama, obratio pozornost

29 Usp. A. Sodano, *Intervento a Vienna*, 19 gennaio 1989, in: G. Rulli, *La conferenza per la sicurezza e la cooperazione in Europa. Interventi finali e Documento conclusivo*, *Civiltà Cattolica* 1989., II, 82.

30 Ta su načela bila jasno potvrđena — podsjećamo samo na nekoliko primjera — za vrijeme KESS-a u Beogradu, 7. listopada 1977. (usp. G. Rulli, *nav. dj.*, 126–131.), u Madridu, 13. studenoga 1980. (usp. G. Rulli, *nav. dj.*, 154 i 195–196) te u Beču, 19. siječnja 1989. (usp. G. Rulli, *La conferenza per la sicurezza e la cooperazione in Europa. Interventi finali e Documento conclusivo*, 83–84).

svih nazočnih diplomata i političara na činjenicu da je religija sama po sebi pozitivna vrijednost i kao takva mora se uzeti više u obzir u javnom životu i u djelovanju ove Organizacije. Izaziva čuđenje činjenica da se u radu i u dokumentima OESS–a religija spominje samo u dva konteksta: u vezi s religijskim fundamentalizmom ili ekstremizmom i u vezi s obranom prava vjerskih manjina u državama — članicama. O pozitivnom prinosu religija u stvaranju boljeg i humanijeg društva te mira u svijetu nema uopće riječi u tim dokumentima. Mons. Tauran je izjavio kako »vjernici, koji su respektirani u svojoj vjeri i za ono što jesu, bit će sigurno spremniji surađivati u gradnji jedne demokratske i civilne zajednice, gdje je raznolikost sinonim za međusobno obogaćenje te u isto vrijeme i poziv na solidarnost.«³¹

Da je problem uistinu akutan, svjedoči i rasprava oko konačne redakcije teksta Velike povelje prava građana Europe, koja je prihvaćena 7. prosinca 2000. za vrijeme susreta šefova država Europske unije u Nizi, Francuska. U tom dokumentu se — zbog inzistiranja Francuske — ne može naći niti riječ »religijski« (u francuskom i engleskom tekstu), a kamoli riječ »Bog.« Na to je reagirao i Ivan Pavao II. u Poruci kardinalu A. M. Javierru Ortasu povodom 1200. obljetnice krunjenja Karla Velikog za cara, na dan Božića 800. godine, od Lava III.³² U toj Poruci Papa je izrazio svoje duboko žaljenje da se 1200 godina poslije one uspješne inkulturacije vjere u europsku kulturu, koju su stvorila germanska i keltska plemena u vrijeme Karla Velikoga, i koja je inkulturacija dovela do stvaranja (zapadno) europske kulture, prožete kršćanskim vrijednostima, došlo do toga da se niječu evanđeoski korijeni i temelji suvremene europske civilizacije. Bog je temelj i najviši izvor dostojanstva čovjeka i njegovih prava, a ako se On zaboravi, dolazi do nesagledivih posljedica. Dvadeseto stoljeće jasno je pokazalo da kulture bez Boga, ili bez religijskih vrijednosti, vode masovnom uništavanju ljudi i okoliša.³³

Zaključak

Ovaj članak naslovljen je — *Dijalog sa suvremenim svijetom* — jedanput drukčije. U njemu se htjelo prikazati djelovanje Svete Stolice u nekim međunarodnim organizacijama koje imaju svoje sjedište u Beču. Takvo djelovanje Svete Stolice zasigurno je manje poznato široj javnosti koja je naviknula na putovanja Svetog Oca, na javne nastupe članova Rimske kurije (službene »vlade« Katoličke crkve) ili apostolskih nuncija (veleposlanika Svetog Oca u različitim državama, koje održavaju redovite diplomatske odnose sa Svetom Stolicom).

31 Usp. Intervention du Saint Siège à la Réunion annuelle des Ministres des Affaires Etrangères des pays Membres de l'Organisation pour le Sécurité et la Coopération en Europe (OSCE), Lundi 27 novembre 2000, pod Internet adresom: http://www.vatican.va/roman_curia/secretariat_state/documents. Usp. također OSZE: Auch der Vatikan äußert Freude über Rückkehr Jugoslawiens, u: <http://kathpress.at/> od 28. studenog 2000.

32 Usp. Johannes Paul II, Botschaft an den verehrten Bruder im Bischofsamt Herrn Kardinal Antonio Maria Javierre Ortas, *Osservatore Romano* (talijansko izdanje) 17. prosinca 2000, 6.

33 Usp. Johannes Paul II, *Botschaft zur Feier des Weltfriedenstages, 1. Jänner 2001*, Vatikanstadt: Libreria Editrice Vaticana, 2000, točka 9.

Vjerna svom poslanju u suvremenom svijetu Sveta Stolica pokušava u međunarodnim organizacijama pridonijeti miru i razvoju cijele ljudske obitelji. Ona se ne želi miješati u konkretna politička pitanja, nego — kao glas savjesti ljudske obitelji — uvijek i svugdje, isticati temeljna načela suživota na ovoj zemlji: ljudska prava, slobodu i mir, pravednost i solidarnost među narodima. Takvim djelovanjem ona jasno svjedoči istinu da je čovjek stvoren na sliku Boga i samo ako ozbiljno prihvati tu istinu, moći će živjeti.

THE CHURCH AND DIALOGUE WITH THE MODERN WORLD — ONCE DIFFERENTLY

Ladislav NEMET

Summary

Under the title The Church and Dialogue with the Modern World — once differently, this article aims at presenting the work of the Holy See in different international organisations in Vienna. After a short introduction to the topic the rest of the article is divided in four major sections. In the first one the notion of the Holy See as a sovereign actor on the international scene and the major International Organisations in Vienna are presented. The second sections tries to make clear the specific characteristics of the Holy See's presence in these Organisations. Following this reflections the third section deals with the motivation of the activities of the Holy See on the international scene. The forth, and last, section analyses the major fields of interest of the Holy See in her activities in Vienna.